

PISMA LOUISA ADAMIČA NEČAKU TINETU¹

Tine Kurent

Ko gledam nazaj na svoje znanstvo z Louisom Adamičem, vidim, da je stric² samo poskušal tudi skozi moje oči dobiti sliko o svoji družini in slovenski družbi v tistem času. Najini pogovori in dopisovanje so bili del gradiva, ki bi morebiti lahko zraslo v knjigo o družini Adamičev.

Strica sem prvič videl, ko je prišel leta 1932 v Jugoslavijo. Bil sem še otrok, stric pa je bil že pomemben pisatelj. Ni mi ostal v dobrem spominu, z njim smo se skregali. Ko nas je nekoč obiskal v Beogradu, so na vrata potrkale ciganke, ki so občasno prihajale na bero iz Jatagan-male.³ Mama jim ni hotela odpreti, Louis pa jih je spustil noter, tako da so se vsule v stanovanje z otroki vred in kriče moledovale. Louis je iskal drobiž, pograbil odejo, da bi zavil nagega dojenčka, mama je vpila in se borila za odejo, jaz pa sem reševal igračo, ki jo je eden od cigančkov že odnašal. Louis se je smejal, mama tarnala, jaz sem jokal, ne vem več, kako so spravili obiskovalke iz hiše. Takrat sta se brat in sestra sprla

¹ Prispavek je bil predstavljen na mednarodni konferenci *Ob 100. obletnici rojstva Louisa Adamiča – Intelktualci v diaspori*, Portorož, 1.–5. september 1998, v organizaciji Inštituta za slovensko izseljenstvo ZRC SAZU.

² Louis Adamič je bil brat moje mame Tončke, poročene Kurent. Rodovnik Adamičev sem predstavil na simpoziju *Louis Adamič: An International Symposium on His Contributions to America*, St. Paul, Minnesota, 6. junij 1981, v poročilu Louis Adamič's Family. Dodan je bil tudi referatu Franceta Adamiča z naslovom Adamičev rod, ki je bil predstavljen na simpoziju *Louis Adamič*, Ljubljana, 16.–18. september 1981.

³ Tega takrat, seveda, še nisem razumel, bil sem še otrok. S tem si nisem belil glave, o sporu sem začel razmišljati šele potem, ko me je Janja Žitnikova vprašala, če sta se mama in stric sprla »samo zaradi tega« (J. Žitnik, *Pogovori o Louisu Adamiču*, Ljubljana: Prešernova družba, 1995, str. 120).

in Louis nas ni več obiskal, še zlasti zato, ker se po svoji avdienci pri kralju Aleksandru z mojim očetom ni dobro razumel. Oče je bil oficir. V naslednjih dneh so bile ciganke tako nadležne, vsak dan so prihajale – »gde je moj lepi gospodine«, da je hišni gospodar, general, dal postaviti pred vrata stražarja. Čez čas sta se mama in stric z bogala, mama mu je spet redno pisala, stric pa ji je odpisoval vse do začetka druge svetovne vojne.⁴ Maminih pisem ne poznam, Louisova pa je mama shranila.

Po osvoboditvi mi je mama naložila, naj napišem stricu, vse kar se spomnim o vseh, kar nas je. Toda težava je bila v tem, da nismo vedeli za stričev naslov. Njegovega pisma domov v Praproče se je nekdo polastil in šele čez čas sem lahko odposlal svoj raport. Toda naslov, ki sem ga dobil, je bil napačen in stričev odgovor je prišel šele drugo leto:

»Dragi Tine: Na potu (v New Orleansu), Jan. 1, 1946
 Moj urad doma je dobil pred par dni eno koverta na kateri je tvoj naslov,
 ali notri ni bilo nobenga (sic) pisma.
 Vseeno sem srecen cuti od tebe (sic). Pise (sic) se enkrat. Zdaj grem v
 Guatemala. Ko se vrnem, bom pisal. Silno truden, silno zaposlen.
 Pozdrave vsem! Louis Adamič«⁵

Kmalu nato sem dobil novo pismo:

»Dragi Tine: Guatemala, Jan. 6, '46
 Tvoje priporočeno pismo od 7. nov. je prišlo v dveh kosih – koverta z
 znamkami in brez pisma posebno, pismo v posebni koverti z naslovom ali brez
 znak po pozneje. Na obeh kovertah je bil naslov napacen. Posta je Milford,
New Jersey (ne New York, kot si Ti imel).

⁴ T. Kurent, Pismo Louisa Adamiča sestri Tončki, 7. oktobra 1926, *Slavistična revija*, 1981, št. 3; isti, Stiki Louisa Adamiča z rodbino od izselitve do prvega povratka v domovino, *Louis Adamič: Simpozij*, Ljubljana: Univerza Edvarda Kardelja 1981; isti, Pismo Louisa Adamiča sestri Tončki, 10. maja 1915, *Slavistična revija*, 30 (1982) št. 3 (julij–september). Številna Adamičeva pisma sestri Tončki še niso objavljena.

⁵ Tipkopis. Adamičeva pisma sem prepisal brez spreminjanja. Strešice na črkah č, š, ž je Adamič sem in tja dodajal s svinčnikom. Njegova sporočila iz Amerike so bila natipkana na tiskovinah za letalska pisma ali pa na majhnih listkih, priloženih večjim pošiljkam. Ljubljanski lističi so bili večinoma napisani s svinčnikom.

Seveda se Te spominjam. Hvala za vse novice, akoravno mi je vse ze prej France sporocil.

Kar se tice tistega fanta, ki pravi da je moj sin, bodite oprezni. Zdi se mi, da je kaksna podvala. Fant je brez dvoma kaksen impostor (ne vem slovenske besede za to), ali mogoče ima tudi kakšen špijonaški značaj. V Ankari tekom vojne je zivel neki Zemon Adamič, ki je nekaj casa trdil ameriskim zastopnikom, da je moj brat, pozneje moj bratranec. Pred nekaj mesci mi je pisal iz Kaire, v Egiptu, in se podpisal 'Tvoj bratranec Zemon.' Ta človek ima neko piliticno misijo od Macka ali Pavelica, ki ni samo protinarodna, pa tudi zelo neumna. Pisal sem mu, da ako ne preneha se predstavljati kot moj bratranec bom napravil legalne korake proti njemu. Isto gre za tega 'sina'.⁶ Celu stvar sem sporocil vojaskemu ataseju pri jugosl. ambasadi v Washingtonu.

Stella in jaz sva šla na kratek odřmor v Guatemalo, kjer sva zdaj v tisti hiši v Antigvi, o kateri sem pisal v knjigi The House in Antigua, ki jo imajo v Praprocah ali pri Francetu. France cita anglesko, kot mi je sporocil. Ali Ti?

Lahko Ti posljem knjig o arhitekturi, ali te bodo vse angleske. Hočeš?

Oba sva silno izdelana od groznega dela tekom vojne. To leto moram napisat par knjig in drugih stvari, pa je treba, da si zberem moci. Ne vem koliko casa bova v Guatemali. Ne vec kot do konca februarja.

Pozdrave vsem!

L - «⁷

⁶ Poleti (ali jeseni) 1945 nas je stric France obvestil, da leži v vojaški bolnišnici Louisov sin, ameriški vojak. Vsi smo ga šli obiskat, teta Olga mu je spekla potico. Ne ravno mlad fant, črnolas, nižji od mene, v ameriški uniformi, brez roke, rana v zapestju lepo zaceljena. O meni - je žlahta mislila, da znam angleško, vendar se nisem mogel pogovarjati z njim. Angleščine sem se učil v italijanskem koncentracijskem taborišču, iz učbenika, ki sem ga kupil za cigarete od nekega jugoslovanskega vojnega ujetnika. Toda knjiga je bila vsa v angleščini, ne samo brez prevoda, ampak tudi brez izgovorjave. Iz latinščine in nemščine se je sicer dalo uganiti pomen večine besed. Pri tem so nastali tudi kaj čudni prevodi, a o tem drugič. Skratka, z Nilom se nisem znal pogovarjati, kar je resno omajalo moj ugled. O »sinu« sem seveda poročal stricu v enem svojih prvih pisem. Iz nekega sporočila Adamičev iz Splita, kjer se je »sorodnik« tudi oglasil, vidim, da se je imenoval Nello.

⁷ Tipkopis.

»Dragi Tine: Milford, New Jersey, 7. maja, '48

Je časa samo za par vrstic. Tvoje pismo of 23. 1. sem prejel. Odposlal sem pismo za gospo Dexter na njen naslov v Kalifornijo, s prevodom. Veseli me, da je materijal katerega sva poslala vsec vasi grupi.

Včeraj sem bil v New Yorku in sem kupil vec knjig o arhitekturi, posebno o betonskih konstrukcijah. Slucajno sem se ustavil pri Vilfanovih (Dr. Joza Vilfan je vas jugosl. delegat pri Zdruzenih narodih) in gospa Vilfanova mi je obljubila, da bo dala paket s temi knjigami Stane-tu Krasovcu, ki pozna Franceta, in ki ga bo vzel s seboj na povratku domov v par tednih. Vilfanova in Krasovec oba poznata prof. ing. arh. Mihevca in Krasovec bi najhrze dostavil paket njemu – ako ne njemu, pa Tebi ali Francetu.

Pozdrave vsem,

L –

Duplikat – «⁸

Gospe Dexter sem se v imenu vse risalnice zahvalil dvakrat. Najbolj dragocena je bila za nas velika steklenica črnega tuša. Prelivali smo črnilo v tiste male Pelikanove stekleničke, ki jih je tedaj bilo razmeroma težko dobiti.

»Dragi Tine: Milford, New Jersey, June 26, 1948

Samo par besed. Me veseli, da se je operacija obnesla in da se Ti zdravje vraca.

Bom poskusil dobiti Giedion-ovo knjigo.

Pozdrave vsem!

L –

Prosim omeni Francetu ali Olgi, da ze dolgo nismo culi od enega ali drugega – tudi od doma ne.

L – «⁹

Vseh pisem, ki mi jih je pisal Adamič, tu ne bom objavil. Omejil se bom na sporočila, ki niso kočljiva. Med pošto je tudi mnogo razglednic z nepomembno vsebino.

Ko je Adamič leta 1949 drugič prišel v Jugoslavijo, sem bil študent ob delu v projektivnem biroju na Litostroju. Ko so časopisi objavili, da je prispel v Beograd, sta mi ing. Šenk in prof. Mihevc naložila, da moram k ministru Leskošku - Luki, da mu razložim neki problem: drugi da se ga bojijo, name pa Luka gotovo

⁸ Tipkopis.

⁹ Tipkopis.

ne bo kričal. Obenem bi moral še k Svetozarju Vukmanoviču - Tempu. Ko sem opravil pri ministrih, me je šofer odpeljal v Romunsko ulico, kjer je imel Adamič rezidenco. Stric me je pač hotel videti. Ne vem več natančno, kaj sva klepetala, še zdaj pa se spominjam masivnega orehovega pohištva v duborezu, ker je tako žalilo moje takratne arhitektske nazore o oblikovanju.

V Ljubljani je stric stanoval v vili za Opero, v hiši Društva slovenskih pisateljev. Tam sem ga večkrat obiskal, stric pa je prihajal k nam.

»Tine – (listek brez datuma)
Ako moreš, pridi do mene, najbolje zgodaj zjutraj L. A. – «¹⁰

Potem ko je povabil na kosilo brata Andreja, je stric poklical čez nekaj dni še mene. Še preden so nama postregli, sva klepetala o vsem mogočem. Pravil sem mu o svojih študentskih dogodivščinah, obirala sva svoje bližnje in se smejala na račun malomeščanskih gospa, snobov, političnih povzpeticov ter črnih in rdečih klerikalcev. Potem sva prešla na bolj resne teme. Zanimale so ga celo podrobnosti, kako je ta ali oni preživel vojno, kaj zdaj počne. Adamiči so skupaj s svaštvom in bližnjimi znanci velika familija in živemu človeku se marsikaj pripeti. Takrat sem požiral Galsworthyja in občudoval, kako je naslikal Anglijo z osebami ene same velike rodbine. Premišljeval sem, da se v družini Adamičev na podoben način zrcali Slovenija. Stara rodbina, začenši s tistim Adamom, ki ga je Auersperg pripeljal s svojih poljskih posesti na Dolenjsko; vas se še zdaj imenuje Adamovo, vendar Adamičev tam ni več. Adamiči so bili svobodnjaki, pozneje tudi rihtarji in župani. Generacije so rasle v časih, nič manj zanimivih od današnjih. Turški vpadi, čarovniške grmade, fevdalizem, K. und K., francoska okupacija, bitke v Italiji, marčna revolucija, zasedba Bosne, začetki kapitalizma, izseljevanje s trebuchom za kruhom, svetovna vojna, kraljevina SHS, druga svetovna vojna, socialistična revolucija, FLRJ. Kmetje in prekupčevalci so se razseljevali po svetu. Na Reki in v Trstu so Adamiči postali uspešni ladjarji in trgovci, drugod po Sloveniji in v obeh Amerikah pa vseh mogočih poklicev, vojaki, duhovniki, patri in nune, učitelji, trgovci, igralci, glasbeniki in pisatelji, uspešni doma in v svetu. Stric se je režal moji zagnanosti in nekaj povedal po angleško. Besede nisem razumel in moral mi je *flattering* razložiti, ker ni več poznal slovenskega izraza. Izmazal sem se, da se prav nič ne prilizujem, ampak da se baham. To je bilo

¹⁰ Rokopis.

stricu všeč, oba sva se smejala. Korajžno sem nadaljeval, da je v vsakem Adamiču nekaj trgovca, igralca, umetnika, raziskovalca in pripovedovalca. Včasih prevladuje ena, drugič druga črta. Našteval sem, da sta njegova dva brata uspela v zunanji trgovini. Da so bili praproški bratje in sestre igralci v Prosvetnem domu na Grosupljem. Da je bila njegova sestra v mladih letih prva v svoji gledališki družini,¹¹ tudi pisati je dobro znala, kar tudi sam ve, saj je objavljala v Ameriki njena pisma.¹² Da je prevedla v srbsčino Prešerna, prof. Trifun Djukić ga je po njenem besedilu »prepeval« v cirilico.¹³ Da je Andrej še na Akademiji, pa že igra v filmu *Na svoji zemlji*. Da je med Adamiči cela vrsta umetnikov. Emil Adamič, Bojan Adamič in Karlo Adamič so glasbeniki. Da je prvo gledališče na Reki ustanovil eden od Adamičev. Ernest Adamič je scenarist in filmski režiser. Ali ne misli, da bi se o Adamičih dala napisati *Saga*, še bolj zanimiva kot forsytovska? Ali se ne bi lotil te teme? Pomolčal je in dopustil, da je družina res zanimiva, ampak zdaj ga zanima večja družina, človeška družina. Svet je razklan na dvoje in če ne bo Nehru uspel – skoraj jecljal je in iskal besedo – *to interpose* tiste, ki so še *nonaligned*... Tito bi mu lahko pomagal... In Slovenija bi lahko pomagala... »Zato me zanima, kako mislijo ljudje tukaj.« Spor med Amerikanci in Rusi lahko preraste v konflikt. Lahko pride do tretje vojne.

Strica je takrat res zanimala človeška družina in svetovna ureditev. Tudi mene je poskusil zainteresirati za svetovne probleme, za svetovno federacijo:

»Tine: *To te bo zanimalo. Je del pisma, ki sem ga prejel od nekega mojega prijatelja (Shaemas O'Sheel, pisatelja. Citira neko pismo, ki ga je prejel od Henry Wallace-a.)*
L. A. «

¹¹ C. Budkovič, Prvi utripi kulturnega delovanja v Grosupljem (1909–1920), *Zbornik občine Grosuplje*, 9 (1977); isti, Kulturno in prosvetno prizadevanje v Grosupljem od 1918 do 1941, *Zbornik občine Grosuplje*, 10 (1978); isti, Prosvetno in kulturno življenje med obema vojnama: Predstave dramskih del odraslih, *Zbornik občine Grosuplje*, 12 (1982).

¹² A. A., Pisma iz stare domovine, *Glas naroda*, 7. oktober 1914; isti, Pisma iz stare domovine, *Glas naroda*, 23. januar 1915; J. Munda, Louis Adamič pri »Glasu naroda«, *Slavistična revija*, 30 (1982), št. 3; T. Kurent, Razmere v vojnem letu 1914 pri nas, *Zbornik občine Grosuplje*, 18 (1994).

¹³ V Beogradu smo stanovali z Djukići v isti hiši. Doma smo dolgo hranili Djukićevega Prešerna s posvetilom »saradnici«. Zdaj revij ne najdem več.

»Del pisma« zaradi razumevanja problema tukaj navajam:

»44 W. 8th St. N. Y. 11

Jan. 14 '49

Dear Louis:

In the course of correspondence with Henry Wallace, I ventured to tell him that some of his good followers were a bit worried by the rumors that he might give the world federation or world government movement a degree of support with which we would not agree. He replied promptly, saying he was 'so glad' I had raised the subject. Here are excerpts from his letter of January 10th:

'...under no circumstances would I be active in any organisation designed to isolate eastern Europe and China from the rest of the world. I agree completely and whole-heartedly with you that any plan to organize and federate the 'Capitalist world' would only bring war and universal destruction. Personally I can stand for no World Government or World Federation unless both the United States and the U.S.S.R. are members. But I do say that the ultimate objective is such agreement between the United States and the U.S.S.R. that both will be willing to see the U.N. or the World Government equipped with an armed might greater than both of them combined.

There is no reason why there should not be a peaceful co-existence of the Communist states and the Capitalistic states in one world. I would hope and plan for World Government but I would know that such hopes and plans are utterly futile unless and until there is complete understanding between the United States and Russia.

The idea of imposing world government on Russia first by isolation, second by economic pressure, and third by world government, is utterly fantastic. I shall not fall into that trap. '«¹⁴

Pozneje me je stric celo poskusil vključiti v dopisovanje o svetovnih problemih z neko ameriško študentko:

»Dear Tine:

Trzic, 12. feb. '49

This is part of a letter I recently received from Stella: I suggest you begin to correspond with the girl, whose address is in the note; but let me repeat it here:

¹⁴ Stričevo sporočilo, natipkano na listku brez datuma; priloženi »del pisma«, natipkan na tiskovini za letalsko pošto.

Miss Velma Gordanier,
Rood 212,
Mount Vernon, Iowa,
U.S.A.

If you wish some guidance in the matter, let me know – or wait till we get together again.

Sincerely,

A – «

Priloženi del Stellinga pisma:

»Letter from a bright-sounding but probably naive girl, Velma Gordanier, Rood 213, Mount Vernon, I. A student, senior, active World Federalist, reader of your books, 22 yrs. old interested in social studies and furthering cultural integration in this country and in cultural exchanges other countries; would like to correspond with some one of college level in Yugoslavia; asks would you put her in touch with someone. I wrote her you were away so you need not bother if you don't want to.«¹⁵

Ko sva se čez nekaj dni dobila, sva razpravljala o svetovni federativni vladi. Počutil sem se precej nerodnega, pojem »federacija« sem poznal samo iz naziva FLRJ, o odnosih znotraj federacije pa le to, da Slovenija kot najbolj razvita plačuje za napredek vseh drugih. Stric je bil z mojim razmišljanjem zadovoljen in mi je naložil, naj to napišem ameriški gospodični. Kakorkoli, moje dopisovanje z Miss Velmo se je kmalu končalo.

Dosti pozneje je moje dopisovanje z američanko in prejemanje ameriških revij spodbodlo nekega mojega tovariša k ovadbi – da skrajšam: na Univerzitetnem komiteju so se ovadbi smejali, češ »ta je pa zgrajen«. Seveda o tem Louisu nisem poročal.

Adamič se je resno bal svetovnega konflikta, če se veliki sili ne bosta znali sporazumeti. Spor med Amerikanci in Rusi da lahko preraste v konflikt. Lahko pride do nove svetovne vojne.

Na to nisem vedel kaj odgovoriti, toda pograbil sem iztočnico. Še ena vojna? Vojne so bile za nas vedno nesrečne. Stari stric Janez je bil potrjen k

¹⁵ Natipkanemu stričevemu pismu je bil priložen izrez iz Stellinga pisma, natipkanega na tiskovini za letalsko pošto.

soldatom, pa jo je skupil v Bosni. Janez, moj bratranec Janez, je odšel v partizane in umrl na sam dan osvoboditve. Anin Boris je izginil neznano kje. Ante je bil mobiliziran in je...

Na srečo je vstopil šofer – »avto čaka« – in bil sem rešen teme, ki me je ves čas težila in mi je šla težko z jezika. Stric je bil resen: »Moram, čakajo me... saj veš, *five o'clock tea*. Angleška etiketa. Tukaj mislijo po angleško. Pridi jutri. Čim bolj zgodaj. Ob šestih? Jutri.«

D drugega dne zjutraj. Čaj in prepečenec. Janeza in Anteta sem od vseh Praproških še najbolj poznal. Počitnice sem že od malega preživel v Prapročah.

Bratranec Janez je bil mojih let, marsikaj sva skupaj ušpičila. Preden se je odpravil v partizane, je stanoval pri nas v Ljubljani.¹⁶ Bil je sekretar SKOJ-a, poročnik, umrl je na pol poti, ker je po operaciji slepiča prehitro vstal, tako ga je vleklo domov. Teta Pavla ga je šla z zapravljivčkom iskat, izkopal so ga in pokopali na Gatini.

Stric Ante se je še največ ukvarjal z menoj, ko sem bil še majhen. Posajal me je na konja, da sva jih jahala na potok napajat. Odžagal mi je bezgovo vejo, da sem si izluknjaj pokalico. Pozneje mi je celo dovolil, da sem se igral z njegovim orodjem v praproški »kapelci«, kjer je imel svoj »verštat«. Posojal mi je kolo, da sem mu šel na Grosuplje k Vodičarju po cigarete. Anteta so po italijanski kapitulaciji partizani mobilizirali. Pozneje nam je pripovedoval, da so bili ob nemški ofenzivi razbiti, nekaj mobilizirancev je štiri dni blodilo po Krimu, bili so brez vode. Nemška štorcklja je metala letake, da je garantirano življenje vsem, ki se predajo. Ko so jih domobranci gnali v Ljubljano, je Ante uspel odvreči listek, naslovljen na Tončko Kurent, na mojo mamo, vendar z njeno beograjsko adresno. Ta mu je ostala v spominu še iz časov, ko je služil vojsko v Beogradu. Ante, velik in lep fant, je bil potrjen h kraljevi gardi. Takrat smo mama, oče, teta Mimi in jaz živeli v Beogradu in vsako nedeljo smo ga hodili obiskovat v kasarno. Oče je dosegel, da je Ante kar pogosto dobil »izlaz« in nas obiskoval na Višegradski. To ulico je Ante napisal namesto Verovškove na listek, potem ko so ga ujeli, tako je bil zmešan. (Imeni ulic res zvenita podobno, skupne so jima črke v, e, r, š, k, a.) Začuda nas je ljubljanska OF znala najti in mama je takoj ukrepala. V isti hiši so pod nami stanovali Cofovi; starejši sin Emil je bil kapetan jugoslovanske vojske in takrat komandant pri plavih, legalno se je gibal po

¹⁶ Janez je bil pesniška duša. Škoda, da je teta Pavla sežgala vse njegovo, pozneje pa tudi Antetovo pisanje. V spominu so mi samo še verzi: »Micka, pusti marešala, / Micka, z Lahom to ne gre, / Micka, al' se boš jokala, / ko boš ob svoje kodrčke!«

Ljubljani. Na srečo je prišel zvečer domov in je mami takoj napisal listek za Antetov izpust. Medoficirska solidarnost ali preišljena odločitev o bratu pomembnega Američana? Cofovi so bili na strani »kralja i otačbine«, vendar smo ostali v dobrih sosedskih odnosih. Mi smo bili v OF; moj mali brat je bil izključen iz šole, ko je narisal na tablo Triglav s peterokrako (ali srp s kladivom?). Ko sem se po koncu fašizma vrnil iz internacije domov, mi je stari gospod Cof, višji poštni inšpektor, omogočil vpis na neki PTT tečaj; s tem naj bi se zavaroval pred morebitno domobransko mobilizacijo.

Mama je odločila, da bom šel drugo jutro jaz po Anteta. Zjutraj sem se »lepo« oblekel. Iz italijanskih koncentracijskih taborišč, CCIC Monigo-Treviso in CCIC Padova-Chiesa Nuova, so me po Mussolinijevem padcu spustili domov tako shujšanega, da mi je bila stara zakmašna obleka skoraj prav, samo rokavi so bili prekratki. Že v taborišču sem se naučil, da pomaga, če si dobro oblečen, ko imaš opravka s soldati. Tako sem prišel do današnje Tehniške srednje šole (ali je to bila Realka?) z dragocenim listkom, ki je naročal, naj izročijo prinašalcu te izpustnice, št. ta in ta, Antona Antona Adamiča, rojenega itd. Tam so me odpeljali v neko sobo v pritličju in čez kako uro ali še prej so mi pripeljali Anteta. K nam domov v Šiško sva šla čez Lattermanov drevored, spotoma sva se morala večkrat ustaviti, da je Ante počival, tako je bil slab. Mama naju je že čakala z zakurjeno kopalnico, zajtrkom in svežim perilom. Ante je spal ves dan in vso noč, drugi dan pa je s prepustnico odšel v Praproče. Čez dober mesec ali kaj pa sem na svoje neprijetno presenečenje naletel na Anteta, kako sredi Celovške kot policaj – v tisti zeleni domobranski uniformi – ureja promet. Takrat je bilo prometa res tako malo, da sem lahko prišel na sredo križišča do njega. Bil je v zadregi, povedal je, da so mu domobranci na Grosupljem zabičali, da mora obleči uniformo ali pa ga bodo izročili Nemcem; če bi pa poskusil pobegniti v hosto, da bodo pobili vse domače. »Ampak nisem v kasarni!« Da so mu dovolili stanovati kar pri Froncu, od tam mu je križišče na Celovski »bolj pri rokah«. In da je to tudi za Fronca bolj varno, če ima policaja pri hiši. (Ta argument se mi je zdel resen, Fronc je res imel vrsto razlogov, da se ni počutil varnega. Njegov svak Boris¹⁷ je odšel v partizane, Janez je partizan, njegov svak Stane je pri partizanih,¹⁸ njegov svak Tone je v italijanskem koncentracijskem taborišču na Rabu, njegovo svakinjo Minko so

¹⁷ Pozneje se je slišalo, da so absolventa medicine Borisa Jagodiča likvidirali partizani. Mogoče je to bila belgardistična propaganda, toda o njegovi usodi nisem nikjer mogel dobiti zanesljivih podatkov.

¹⁸ M. Glavan, 80 let prof. dr. Staneta Valentinčiča, *Zbornik občine Grosuplje*, 18 (1994).

aretirali »ta beli« in jo poslali v Ravensbrück.) Dodal je tudi, da zdaj lahko odhaja v Praproče, kadar je »frej«, in doma pomaga. Da bo prinesel iz Praproč »kaj tudi za vas«. ¹⁹ Takrat je bila Ljubljana obdana z bodečo žico.

Po tem razgovoru se z Antetom dolgo nisem več srečal.

Po osvoboditvi je Ante ostal na Prapročah in delal na kmetiji. Nekajkrat so ga zaprli in zasliševali, končno so ga izpustili. Ali se je Ante rešil usode večine domobrancev, ki niso pravočasno emigrirali, zaradi posredovanja bratovega svaka polkovnika Valentinčiča ali zaradi načrtne odločitve o bratu pomembnega Američana?

Vsem nam je odleglo. Jaz sem imel takrat na fakulteti študija in dela čez glavo, poleg tega sem honorarno delal v litostrojskem projektivnem biroju, in sem se spet zavedal Anteta šele potem, ko nas je obiskala praproška mama. Ante da se je strašno spremenil, ne govori, komaj kaj jé, samo leži in tuhta. Samo Pavla se lahko kaj zmeni z njim, zdaj pa še ta ne več. »Bakica« – tako sem jo po srbsko klical še iz otroških let – je menila, da bi mogoče jaz lahko govoril z njim. »Z Antetom sta se dobro zastopila, Ante te je imel rad, tebi bo povedal, kaj ga matra.« Šel sem v Praproče, Ante me je komaj spoznal, na vse moje prigovarjanje je ostal tiho. Nisem mu mogel blizu. Ko se je obesil, je bila to zame že druga smrt človeka, ki sem ga imel rad. Še zdaj me pekli, da nisem znal predreti v ječo, v katero se je zaprl.

Stric Louis me je molče poslušal, tako da mi je bilo mučno nadaljevati, ko se mi je utrgala štrana – Antetovo domobranstvo je bila tabu tema. Ko sem utihnil, me je samo gledal in obšlo me je, da bi Ante Lojzu ne mogel pogledati v oči – pa sem se slike takoj otresel. Stricu nisem mogel razpredati nedorečenega prebliska, preveč je sramote v njem za nas vse, tudi zame, ki nisem znal Anteta prebrati in potegniti ven iz groze. O tem nisem mogel govoriti z nikomer. Šele pozneje, ko tudi Louisa ni bilo več, ko je umrla še bakica in potem še moja mama, se mi je razlaga, zakaj si je Ante vzel življenje, dokončno izoblikovala. Šele po dolgih letih, ko sem prebolel, sem o Antetovem koncu govoril z Janjo Žitnikovo, ko me je prišla intervjuvat. ²⁰ Predlanskim pa sem razložil svoje videnje profesorju

¹⁹ Takrat je bila trda za hrano. Sicer smo imeli leho za zelenjavo – vsi prebivalci hiše smo si takrat »preštihali pas« ob cestišču na križišču Verovškove in Goriške ulice; dobil sem krvave žulje pri razbijanju makadama – ampak občasna pomoč iz Praproč je pomenila preživetje.

²⁰ J. Žitnik, *Pogovori o Louisu Adamiču*, Ljubljana: Prešernova družba, 1995. (Kot je zapisala v Predgovoru – »Intervjuji so tu objavljeni v nekoliko skrajšani obliki« – je avtorica nekaj svojih izjav črtala, nekaj nanje vezanih stavkov pa smiselno priredila.); ista, *Louis Adamič in sodobniki: 1948–1951*, Ljubljana: SAZU, 1992.

Christianu.²¹ Ante je začel postajati nemiren, ko se je začelo govoriti, da bo Louis Adamič, ponos vse družine in slaven po svetu, prišel na obisk v domovino. Ko se je že vedelo, kdaj bo tukaj, je Anteta dokončno zlomilo. Ni mogel prenesti misli, da bi stopil pred velikega brata. Njegovo tragedijo je otežila še nesreča, da ni imel kam pobegniti. Vsi domobranci, kar jih je ostalo živih, so se lahko zatekli v Ameriko. Antetu pa je prihajala iz Amerike sodba. Tega ne Louisu ne komu drugemu res nisem mogel razlagati.

Louis je hotel vedeti, ali je šlo za posestvo. Ali je Ante računal na to, da bo gospodar na Prapročah? Ali sta se sprla s Stanom? Stan je bil vendar starejši od Anteta. Zaupal mi je, da je mama ponudila Praproče njemu, da je rekla, posestvo mora podedovati najstarejši. Mami da se je zahvalil in se ji smejal, češ, saj Praproč ne morem odnesti s seboj čez Lužo. Louis se je spraševal, če mu ni mama ponudila Praproč zato, da bi ga dobila nazaj domov. Menil sem, da ne, saj je vedela, kako je vezan na Ameriko. Tudi za Anteta, da posestvo ni bilo problem. Stric Tone iz Ponikev, njegov svak, mu je vendar ponudil zemljo in veliko vilo v Malih Laščah, imenitno vilo, ki si jo je zase zgradil zdravnik – ime sem pozabil.

Ali je šlo za dekleta? Toliko sem že prišel k sebi, da sem se zasmejal; Ante je bil vendar tak fant, velik in močan, nobena punca se ga ne bi branila. Ko sem se pozneje o tem pogovarjal s profesorjem Christianom, mi je tudi omenil razlago s posestvom in z dekletom. Vprašanji se sami vsilujeta.

Izgleda, da je praproška mama mislila resno, ko je govorila o najstarejšem, ki naj podeduje. Ko se je na poti v ljubljansko bolnišnico ustavila pri nas, je ponudila Praproče moji mami Tončki, to je najstarejši hčeri, in ji izročila posestni list.²² Ko je stara mama, leto po Louisovi smrti, umrla, se je Tončka tako kot ostali bratje in sestre odpovedala Prapročam, zato da bi jih podedoval Stan.

Stric ni prosil samo mene, naj mu pišem. Pisali so mu tudi številni drugi, od sorodnikov do slučajnih znancev.

(Datum na kuverti: *Opatija, 20. V. 49*)

»Dragi Tine: Prosim precitaj to. To zeno sem slučajno srečal v Pulju in jo prosil, da mi piše. Takih izjav zelim na stotine.

Prosim vrni v priloženi koverti. In pisi kaj.

L – «²³

²¹ Profesor Christian, 1931–1997, je bil v ZDA najpomembnejši raziskovalec življenja in dela Louisa Adamiča. Dobro sva se razumela.

²² Lepi, stari, na svilo naslikani *Situation über die Vertheilung des herrschaftlichen Gutes in Prapreče* je mama zapustila meni.

²³ Natipkano na listku.

»Dragi Tine –

brez datuma

*Bil sem pri Vas, pa ni bilo nikogar doma.**To je zelo zanimivo. Prosim nadalj – «²⁴*

Kadar je bival v Ljubljani, me je stric večkrat obiskal. Zanimale so ga moje risbe, poskusil sem ga portretirati, pa ni bil zadovoljen. Zanimala ga je moja knjižnica, takrat knjige niso bile tako drage kot zdaj. Nad Pjerovimi političnimi karikaturami je bil tako navdušen, da sem mu knjigo podaril.²⁵

(brez datuma)

»Tine: Pozabil sem Ti omeniti, da ne smes nikomur povedati mojega naslova v Beogradu, kjer bom najbrz 2 ali 3 tedne. Ako mogoče, namigni članom družine, da je najboljše, da nic ne govorijo o meni. Ako jih kdo vprasa, naj odgovorijo, da nekje potujem – kje, ne vedo. Bom pojasnil ko se vidiva. L«²⁶

»Dragi Tine:

Sept. 14 (brez letnice)

V posebnem ovitku Ti posiljam knjigo 'Theory and Practice of Lime Manufacture', ki jo je napisal naš slovenski rojak Viktor Azbe, katerega pismo prilagam. Pisal sem mu, da jaz osebno nimam posebnega zanimanja za skrivnosti proizvodnje apna in da knjigo posljem Tebi. Ako tudi tebe posebno ne zanima, gotovo poznaš koga v Sloveniji, katerega bo zanimala.

Pozdravljen,

L – «²⁷

»Dragi Tine –

Milford, Oct. 19, '49

Želim, da mi pišeš, ako mogoče, enkrat ali dvakrat na mesec. Bom odgovori po možnosti.

*Andrejeve zapiske sem dobil. Najlepša mu hvala.**Zelo bi želel, da skončaš tisti spis, ki si ga pričel, ko sem bil v Sloveniji.*²⁴ Brez datuma, načekano na listku.²⁵ Pjer Križanič, 1890–1962, uvedel politično karikaturu v Jugoslaviji.²⁶ Natipkano na listku, brez datuma.²⁷ Tipkopi brez letnice, verjetno 1949, s priloženim pismom Mr. Azbeta. Večino knjig in revij iz Amerike sem sproti dajal knjižnici Oddelka za arhitekturo. Zdaj jih ni več; tam so imeli navado od časa do časa počistiti knjižnico. Tako so pozneje odstranili tudi moje knjige in raziskovalne naloge.

Menda si čital mojo izjavo po vrnitvi sem. Bila je v Borbi, katero dobivam po zračni poti, in menda (vsaj upam) v ljubljanskih listih.

Pozdrav vsem!

L – «²⁸

Vezi s stricem so se včasih tudi grdo zavozljale. Na listku, ki ni bil datiran, pač pa priložen že izgubljenemu zavoju z arhitekturnimi revijami, tako da datuma ne morem več določiti, je napisal:

»Moj naslov je Mr. L. Adamic, Milford, New Jersey. Je vazno, da je upostova (sic) relativnost pomenoč (sic) raznih besed, itd.«²⁹

Ko je tipkal zgornje opozorilo, je bil stric najbrž zelo hud, da je tako skrivenčil besede. V svoji nerazgledanosti sem ga na kuvertah naslavljaj »Tovariš«, beseda »Gospod« je vendar pomenila nekaj slabega. Pozneje, ko smo slišali o McCarthyjevem Komiteju za raziskovanje protiameriške dejavnosti in preganjanju rdečkarjev, me je dolgo glodal strah, da sem strica spravil v težave. Potem, ko so ga ubili, sem še dolgo trpel za občutkom, da sem jaz sokriv njegove smrti.

Mene je stric na kuvertah vedno naslavljaj samo z imenom, Tine Kurent, brez nazivov »Tovariš« ali »Mr«.

Stric je pazil na pravilno citiranje. Ko sem mu poslal neki ljubljanski časopisni izrezek, ki navaja njegove besede, me je opozoril:

»Dragi Tine:

Dec 27 '49

Ako je parola 'Bolj kakor kdajkoli sem ponosen, da sem Jugoslovan,' ni točna, ker jaz sem rekel – 'da sem jugoslovanskega rodu.' Prosim poglej v to stvar, ker mi sicer lahko povzroci sitnosti tukaj.

L – «³⁰

»Dragi Tine

Milford, New Jersey, Dec. 29, 1949

To-le je mujno:

Poslji mi postni naslov Antona Prijatelja (Poldinega moza). Pozvej, ali je v rodu s pisateljem Ivanom Prijateljem.

²⁸ Listek, popisan s svinčnikom.

²⁹ Napisano na listku, priloženem pošiljki revij.

³⁰ Natipkano pismo.

Poldi mi je pripovedovala o tistem farju, ki jih je preganjal tekom vojne. Kaj je celo ime tistega farja? Kje je bil nastavljen?

Najbolje in najhstrejše (sic) bo, da brzojavis Antonu in da pride v Ljubljano, ker on ima sigurno več casa kot ti. Prosim odpisi cimprej mogoče.

Upam tudi, da Ti nadaljujes s svojim rokopisom po možnosti s casom, itd.

Prosim: naj Tvoja mama pise Anici, da ne sme dajati mojega naslova ljudem, ki mi potem pisejo po streptomycin, itd., ker – ceravno bi rad ustregel – zacasno ne zmorem gmotno.

Toncka naj tudi rece Francetu, da sem dobil njegovo karto iz Dunaja – da bom poslal T & T njemu in Vam vsem – da ga bomo z veseljem pricakovali na spomlad, ali ne sme priti pred aprilom ali majem, ker xxxxx dotlej ne bo casa zanj.

Dalje, prosim Toncko, da me oprusti celi družini, ker ne pisem – ne morem. Pozdravi naj posebno mamo.

Zelim, da se zadruga formira cimprej – vsaj, vsaj da jo (sic) nihce pri nas ne ovira. Seveda je strasna neumnost, da Pavla ne bi smela biti direktor za svinje, ker je moja sestra. Treba je bilo revolucije samo zato, da se odpravi mentaliteto (sic) ki xxxx si more domisliti take bedastoce.

To ti pisem v duplikata (sic), da bos sigurno xxxxx dobil vsaj eno kopijo.

Andreja sem narocil na neko revijo, xxxxxxxx ki obdeluje probleme, itd. gledalisca in igralske umetnosti.

Pozdrave vsem – srecno novo leto vsem.

Louis»³¹

»Dragi Tine: Milford, New Jersey, 23. januarja, 1950

Hvala za pismo o Prijateljevih; bos videl pozneje zakaj sem prosil za te informacije. ... Ravnokar je izšla prva številka moje revije T & T, v kateri povem nekaj stvari o Kurentovih. Izgleda, da bom precej napisal o celi družini, kajti tukaj se najljajše cita ako se pise o osebah in družinah, katerih življenje odseva velike pokrete in razvoje. Moj urad Ti bo poslal več kopij te številke. Pozneje bos seveda dobil knjigo.

Tisti far Merkun pocenja nesramne stvari okoli Clevelanda in premisljam kaj storiti z njim. Kod (sic) mi je Poldi pripovedovala, je on njo strasno preganjal tekom vojne in je spravil Toneta na Rab. Najbrže bom napisal o Merkumu okoli Polde. ... Kod pisatelj te knjige imam silne tehnicne probleme: kako napisati, da

³¹ Tipkopis.

se bo čitalo cim lazje, da bo stvar postena in tudi popularna? In da bo tudi sugestija pisateljem tam kako treba pisati živo in resnično, ne samo o ideologiji, temveč tudi o ljudeh – o slavi in škripcih (sic) jugosl. revolucije.

Bom poslal knjige, ki jih zelis, po možnosti. Moje gmotne razmere so namrec precej kilave. Pred nekaj dnevi sem opazil v izlozbi neke knjigarne v New Yorku knjigo WINDOWS, ki obdeluje samo okna pri gradnji his, uradov, fabrik, itd. Kod (sic) sem Ti govoril v Ljubljani, vi arhitekti v Novi Jugoslaviji imate xxxxxxxx v prvi vrsti nalogo, da resite problem luci in prostora. Zdaj xxxna vecina sveta, tukaj v Ameriki, tam v Evropi, itd., zivi v jecah, kjer se cloveski duh ne more pozitivno svobodno razvijati. Ako bo ta nova stvar v Jugoslaviji, v Kini, itd., res osvobodilna, bo to veliko – to se pravi, na dolgo – odvisno od vas arhitektov. Ako zelis, xxxxxxxxxx preberi to pismo drugim, toda popravi moje napake in nerodnosti v jeziku. WINDOWS stane \$8.50, pa Te naj to ne skrbi zaenkrat – mi bos ze na kak nacin vrnil pozneje.

Pozdrave vsem! Pisi večkrat.

L – «³²

Najbrž sem mu res premalo pisal, nisem še doumel pomena njegovega dela.

»Milford, New Jersey, 24. aprila, 1950

Dragi Tine: Hvala za Tvoje pismo od 14. t. m. Tvoje reagiranje na T & T me zelo zanima. Zelim, da prebereš poglavje ki sem ga napisal o nasi družini, t. j., o mojem prvem obisku v Praprocah. To sem napisal že pred mesci in zdaj sploh ne vem kaj je notri in nimam casa, da bi precital predno Ti posljem. Najbrze bo precej spremenjeno predno gre v tisk, mogoče pa tudi ne; xxxxxxxx odvisno bo deloma od Tebe, kaj Ti pravis, ker Ti poznas familijo mnogo boljse kot jaz. ... Of course I could write a huge book only about the family. Here I am compelled to compress and to touch upon many things which are important and which I can best cover in an oblique fashion by having Polda talk to me. Will she and Anton mind? Please read as soon as you can and write. Refer to page numbers when you offer your correction and suggestions.

Pisem ogromno knjigo. Upam, da bo velika v kakem drugem oziru.

Tvoje pismo 5. IV., '50 nisem dobil. Zanima me kaj so vprašali dr. V. and kaj je on rekel.

'Biggest moment' was my way of putting how you felt. You are not responsible for that.

L – «³³

³² Tipkopis.

³³ Tipkopis.

Razveselila me je stričeva napol privolitev, da bi lahko »napisal veliko knjigo samo o naši družini«. Toda obenem z zgornjim pismom je prišel tudi debel zavoj s tipkopisom Adamičevega pisanja, osnutek za Chapter XIII, My Family... and Thomas Jefferson (str. 197–203 tipkopisa na tankem rumenem papirju). Vse to naj bi prebral in stricu komentiral? Strašna naloga, prvič zato, ker moja angleščina ni bila ravno trdna, drugič zato, ker bi bila moja korektura daljša od njegovega teksta. Večkrat sem se spravil k pisanju, da bi mu razložil, kaj ne drži. Najbolj me je motil Louisov opis Antetovega konca, kot naj bi mu ga razložila teta Polda (v prevodu Mire Miheličeve: *Orel in korenine*, Ljubljana: DZS, 1981):

»Nikoli ni bilo bolj čudovitega človeka, kot je bil Ante. Zmeraj tako srečen, tako dobrosrčen, tako prijazen z vsemi, zmeraj duša vsake družbe. Ante ni nikoli sodeloval z okupatorjem.

Nemci so ga ujeli in ga napravili za cestnega pometaća v Ptuju. Ni imel glave za politiko, morda je bil predober za vojno. S tem ne mislim reči, da tisti, ki so bili v borbi, niso bili dobri; bili so, o, tako dobri so bili mnogi med njimi. Po mojem pa svet potrebuje ljudi, ki so onkraj vsakdanjega dogajanja in nad njim – ali ne misliš tudi ti tako? Ante je bil nenavaden fant. Menda je iztuhtal, da je, naj smo v vojni ali ne in ali smo pod Nemci ali pod kom drugim, zelo dobro, če imamo čiste ulice. Takšen je pač bil...«³⁴

Kolikor vem, Ante nikoli ni bil v Ptuju. Kaj je Adamiča pripeljalo do take razlage Antetovega konca, ne vem. Razumem, da so drugi dopisniki Adamiču opisovali domovino in družino kar najlepše – toda le kdo mu je natvezil tako neverjetno neumnost, da so Nemci ujete partizane razporejali na pometanje ulic? Nekdo se mu je zlagal, da je bil Ante v Ptuju za pometaća, in zamolčal, da je bil Ante v domobranski uniformi ves čas v Ljubljani pri bratu.

Zdaj mi je žal, da nisem stricu povedal vsega, kar sem vedel in kar sem slutil. Le kako naj bi mu rekel, da se je Ante končal iz strahu pred njim? Nisem se mogel spraviti k pisanju tudi zato, ker še nisem pozabil, kako mi je pripisal »the biggest moment«:

»Last year he was accepted into Communist Party – 'the biggest moment in my life so far.' ...«³⁵

³⁴ Šesto poglavje v Adamičevi knjigi *The Eagle and the Roots*, Garden City, N. Y.: Doubleday & Company, INC., 1952, je izšlo brez mojih korektur.

³⁵ T&T, 1950, (Early Spring), v poglavju *My Sister and her Sons*.

Ta njegova trditev me je razburila, napisal sem mu protest, da ima tudi *licentia poetica* svoje meje. Sprejem dobrih študentov v Partijo je bil po sporu z Informbirojem vendar na Univerzi nekaj samoumevnega. Poleg tega nimam rad velikih besed in superlativov.

Čez nekaj dni je prišel še duplikat njegovega pisma, očitno se mu je zdelo pomembno, da pride v moje roke. Kopiji poglavja o družini je bil priložen listek, popisano s svončnikom. Zdaj ga ne najdem, v spominu pa mi je ostalo, da govori o »*other chapters*«, ki da jih je poslal... se ne spominjam več, komu. Kaže se mi ime Dedijer, toda prav mogoče je, da se mi je vrinilo v spomin pozneje, ko je Dedijer objavil svojo knjigo o Titu.

Že z naslednjo pošto mi je stric potrdil, da sicer smo snov za knjigo, vendar ne verjame, da jo bo napisal:

»Dear Tine:

Milford, New Jersey, May 17, 1950

Thank you very much for your last letter. I shall be eager to get your suggestions about my chapter on our family. We are material for a book, but I believe I will not write it. We'll talk about this when I come. I don't know when this will be. My new book has become an emense task. The script will run to 1500 pages, perhaps a half million words, which I will have to cut down to half, as the volume cannot be more than 600 to 700 pages in print. I work almost day and night; sleep only 3 to 4 hours a day.

I receive a great many requests for medicines and other things. In today's mail, for instance, came the enclosed letter in which a young man in Ljubljana asks me to send him a typewriter. Somebody should see him & explain that this is not a fair request.

S. Z. (moja okrajšava, T. K.) asked me to send her some medicine for her husband, and I complied – but it cost me over \$135, which I can ill spare right now. I should hold on to every dollar I have until after my new book comes out. People should understand this. But perhaps it is too much to expect.

Again: let me have your notes on the family chapter.

Best regards to all

L – «³⁶

Pripis v slovenščini na istem listu:

»Pred par dnevi sem prejel pismo od nekega fanta po imenu G. (moja okrajšava, T. K.) ki studira dramsko umetnost in se sklicuje da je Tvoj oz. Andrejev

³⁶ Tipkopis s priloženo prošnjo S. V. za »majčken pisalni stroj«.

prijatelj. Zeli, da mu pošljem T & T, kar bom seveda storl. Poslal mu bom tudi novo knjigo, ko izide koncem leta. Je fant v redu?

L – «³⁷

Žal mi je, ampak nisem se mogel spraviti k sistematični analizi njegovega družinskega poglavja. Tolažil sem se s tem, da sem mu že prej pripovedoval in pisal o vsem, kar se mi je zdelo zanimivo, in samega sebe opravičeval s tem, da je številne moje podatke po svoje prikrojil. Doslej še nisem primerjal tipkopisa o družini s poglavjem, ki je izšlo v knjigi *The Eagle and the Roots*.

Kmalu zatem mi je poslal pismo nekega prosilca, ki ga je hotel zaplesti v verižno pismo, ali kot je pisal, »chaine des etudiants«, s pripisom v svinčniku:

»Dragi Tine –

prosim Te – ako mogoče, povej no te-mu fantu, da mi ne pošilja takih stvari Ni časa!

L – «³⁸

Adamičevo vzpodbujanje, naj mu čimprej pošljem svoje pripombe in popravke k pisanju o družini, je prihajalo vedno pogosteje, jaz pa mu nisem znal ustreči. The pisem, ki so si precej podobna, ne objavljam, prav tako ne Adamičevih sporočil, kaj vse ga prosijo, zlasti zato, ker so bile nekatere prošnje »not fair«, kot se je izrazil. Izgleda, da je takrat Adamič postal nekakšen »kolektivni stric iz Amerike« ne samo za daljno in namišljeno žlahto, ampak tudi za popolnoma neznane ljudi iz vse Jugoslavije.

»Dragi Tine:

Nov. 1. 1950

Ko je bil France tukaj je slabo izgledale glede moje knjige. Zdaj – kar naenkrat – izgleda mnogo bolje in sem skoraj prepričan, da knjiga bo izšla – kdaj, pa ne vem. Prosim vse, da ne razsirjajo govoric o tem.

Stella je bila silno bolna, jaz tudi nisem zdrav – ali ne treba skrbeti. V letu dni, ali kaj takega, bo najbrže vse v redu. Danes letim v Kalifornijo, da privedem Stello, ki je še zelo šibka, nazaj na farmo, oziroma da ostaneva oba tam za zimo. Moj naslov ostane isti.

³⁷ Pritipkano k pismu pod 34.

³⁸ Pripis s svinčnikom na pošiljateljjevo pismo z dne 18. maja 1950 s priloženim verižnim pismom v francoščini.

Piši! Seveda problem s sušo nas tukaj vse skrbi. Tukaj je suša pomagala ustvariti nekako napol-naklonjenost napram Jugoslaviji. Cudni smo – in se samo mi.

Pozdrave vsem,

L – «³⁹

»Dragi Tine –

24. dec. 1950

Tvoje pismo (1. XII.) je prišlo okoli 10. decembra. Hvala! Nisem prej odpisal, ker se mislil, da se vrneva v Milford in sem hotel to sporočiti družini; ali sva še vedno v Kaliforniji – deloma zaradi S.-inega zdravja, deloma ker mi je momentalno bolj všeč tukaj. Doma sem skoro stalno pod pritiski za to in ono; tukaj se me pusti pri miru.

Naš korejski debacle je instantno spremenil celi svetovni položaj. To zahteva, da premislim razna poglavja v moji knjigi.

Ako mogoče, piši mi kaj je vsebina in značaj 'silno žive diskusije' o ameriški pomoči.

Žal da si ti bil bolan; pazi se. Čestitke Andreju, želim mu gromovitih aplavzov.

Poslal sem CARE pakete na nekoliko naslovov – tudi na Verovškova 56.

Še enkrat, prosim piši, ako mogoče – kako se govori o Ameriki – kaj je izgled (outlook)? Meni se zdi, da Amerika ni v stanju nikomur pomagati v Evropi z vojaško silo ako se Stalin odloči na vojno tekom prihodnjih dveh let; ali mislim da Jugoslavija in Tito osebno imata veliko vlogo v zvezi z osvobojenjem Evrope od vsake tiranije.

Pozdrave vsem!

Louis

Naslov ostane: Milford, New Jersey

Vsega dobrega tekom 1951

kar je sploh mogoče v tej dobi!«⁴⁰

Po novem letu me stric ni več priganjal, naj pišem. Nikoli mi ni oponesel, da mu nisem poslal pripomb k družinskemu poglavju, mene pa je težilo, da nisem stricu poplačal za vse, kar je storil za nas. Večkrat sem se spravil k analiziranju njegovega pisanja, pa nisem znal napisati nič pametnega. Mojih prejšnjih podatkov skorajda ni upošteval; najbrž so mu drugi pisali bolj po duši. Njegovo pisanje o

³⁹ Tipkopis.

⁴⁰ Napisano s svinčnikom na obeh straneh majhnega listka.

družini se mi je zdelo bližje pesmi v prozi kot stvarnemu poročilu. Če danes pomislim nazaj, mislim, da si ga nisem upal korigirati.

Pošta, ki mi jo je pošiljal stric v letu 1951, ni pomembna, razen enega zadnjih pisem, ki pa zasluži posebno razpravo. Vse ostalo so bile razglednice s pozdravi, čestitke in pritožbe nad prosilci. Nekdo mu je celo predlagal trgovino, hotel je preprodajati, kar bi mu Adamič pošiljal, pa bi »oba dobro zaslužila«. V vsaki njegovi pošti je bil pripis, da je »silno utrujen«.

Potem ko so strica ustrelili, sem si še nekaj časa dopisoval s teto Stello, toda to je že druga zgodba.

Da bi se stric končal sam, kot so uradno razglašali, se mi je zdelo nemogoče. Zaradi tega prepričanja sem skoraj sprožil škandal, ko sem ujel iz družbice okrog Miss Mary Prosen besede: »...suicidal family... his brother too...« Jezno sem reagiral, tako da me je Mr. John Blatnik duhaprisotno prijel pod roko, me odpeljal stran in me tolažil, češ da »ni važno, kako je Louis umrl, pomembno je, zakaj je živel« itd.⁴¹ Ko pa se je čez več desetletij razvedelo za usodo domobranskih vojnih ujetnikov, me je za hip presunilo, kaj če je Adamič dobil dokaze o tem, kar se je zgodilo v Kočevskem Rogu? Morebitna informacija o moriji bi ga utegnila pahniti v smrtno razočaranje nad tovariši, ki jih je skušal promovirati. Toda... preden bi obupal nad seboj, bi Adamič uničil tipkopis svoje zadnje knjige in svoje misli tudi obrazložil. Zato sklepam, da Adamič ni izvedel za brezna in da ni sam položil roke nase, ampak da so ga umorili tisti, ki jim je bila njegova knjiga v napoto.

⁴¹ Na mednarodnem simpoziju o Louisu Adamiču v ZDA leta 1981.

LOUIS ADAMIC · MILFORD, NEW JERSEY

24. aprila, 1950

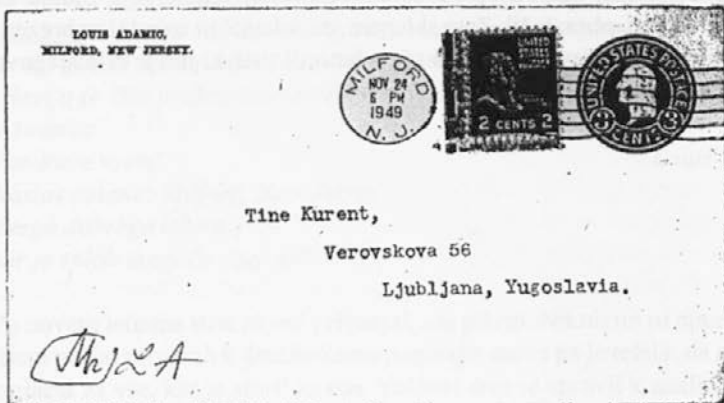
Dragi Tine: Hvala za Tvoje pismo od 14. t.m. Tvoje reagiranje na T&T me zelo zanima. Zelim, da preberes poglavje ki sem ga napisal o naši družini, t.j., o mojem prvem obisku v Praprocanah. To sem napisal že pred meseci in zdaj sploh ne vem kaj je notri in niman casa, da bi precital predno Ti posljem. Najbrze bo precej spremenjeno predno gre v tisk, mogoce pa tudi ne; ~~sploh~~ odvisno bo deloma od Tebe, kaj Ti pravis, ker Ti poznas famlijo mnogo boljse kot jaz. ... Of course I could write a huge book only about the family. Here I am compelled to compress and to touch upon many things which are important and which I can best cover in an oblique fashion by having Poldo talk to me. Will she and Anton mind? Please read as soon as you can and write. Refer to page numbers when you offer your corrections and suggestions.

Pisem ogromno knjigo. Upam, da bo velika v kakem drugem oziru.

Tvoje pisma 5.IV., '50 nisem dobil. Zanima me kaj so vprasali dr. V. and kaj je on rekel.

"Biggest moment" was my way of putting how you felt. you are not responsible for that.

L-

Moj naslov je (Mr.) L. Adamic, Milford, New Jersey.
Je vazno, da je upostova relativnost' pomenoc raznih besed, itd.

LOUIS ADAMIC · MILFORD, NEW JERSEY

Nov. 1, 1950

Dragi Tine:

Ko je France bil tukaj je slabo izgledale glede moje knjige. Ziaj izgleda mnogo bolje in sem skoro prepričan, da knjiga bo izšla — klaj, pa ne vem. Prosim vse, da ne razsirjajo govoric o tem.

Stella je bila milno bolna, jaz tudi nisem zdrav — ali ne treba skrbeti. V letih dni, ali kaj takega, bo najbrže vse v redu. Danes letim v Kalifornijo, da privedem Stella, ki se zelo siba, (maza) na farmo, oziroma da (oba) ostaneva tam za simo. Moj naslov ostane isti.

Pisij Seveda problem s suse nas tukaj vse skrbi. Tukaj je sema pomagala stvariti nekako napol-naklonjenost napram Jugoslaviji. Cudni smo — in se samo mi.

Bodrave vsem,

L-

After 3 days, return to
LOUIS ADAMIC,
MILFORD, NEW JERSEY.

VIA AIR MAIL

Tine Kurent,

Verovskova 56

Ljubljana, Yugoslavia

24. dec. 1950

Dragi Tine —

Tvoje pismo (1. XII.) je prišlo
 okoli desetega decembra. Hvala! Nisem
 svoj odpiral, ker sem mislil da se
 vrača v Milford in sem hotel to sporočiti
 družini; ali ona se vedno v Kaliforniji
 — deloma radi S.-inga zdravja, deloma ker
 mi je momentalno bolj všeč tudej.
 Domo sem odans stalno pod pritiski
 za to in ono; tudej se ne prsti pri misli.

Naš karjaki debače je instantno
 spremenil celi svetovni položaj. To
 zahteva, da premislim razna poplavlja
 v moji knjigi.

Če mogoče, piši mi kaj je
večina in znajaj "silna živa
 diskusija" o ameriški pomoči.

Že se u. b. lic. bolan; pazi se.
 Čestitke hudojemu; zelim mu grozovitih

avplavajo.

Poslal sem CARE paketa na
 uholike naslovov -- tudi na
 Vesovrhova 56.

Se sicer, pravi, jui, ako
 moge -- koda se govori o
 krevitih -- Ray je izgled (outlook) ;
 Meni se zdi, da Amerika ni v stanju
 nikomur pomagati v Evropi ;
 vojna sila ako v Stalin
 odloči na vojno tedaj prehajajo
 deset let, ali mislim da
 Jugoslavija " Tito verbas vata
 velika uloga v zvezi z osvoboditvijo
 Evrope od ruske tiranije .

Bozdravo vsem !

Louis

Naslov ostane :
 Milford, New Jersey

Vsega dobrega letom 1951
 Kar se nloh mogoče v tej dobi !

SUMMARY

**LETTERS BY LOUIS ADAMIC
TO HIS NEPHEW TINE**

Tine Kurent

My correspondence with Louis Adamic started after the Second World War. It contains more than two dozen of long letters by Louis, not to count some duplicates, books and magazines, postcards, paper clips, greetings, and some handwritten slips of paper, added to other mail. His early letters were in Slovenian, but latter he switched to English. That was his way to teach me, since he expected that my replies will be English too. He tried to broaden my mind by making me interested in the World Government, Henry Wallace's politics and other problems of the time.

Occasionally, Adamic corrected my writing. He rectified, e. g., my titling him as »tovariš«. In those times, the word »gospod« was a kind of insult. On an undated slip of paper (in a parcel with architectural magazines) he let me know: ... My adress is Mr Louis Adamic, New Jersey. It is important to bear in mind the relative meaning of various words, etc... Later, we have heard about McCarty and his anti-communist campaign. My feeling of guilt persisted long after his death.

But the main subject of our correspondence was the Adamic family. As an author, he was gathering data about people and events; I was only one of his informers: ... I want you to write me, if possible, once or twice a month. Will answer, if possible... Answer, please, as soon as possible... I do hope that you continue with your writing, as the time allows... Thank you for the letter on Prijatelj; later, you will see why I asked you for those informations... The first number of my magazine T&T has just been published. In it, I am telling about the Kurents. I will write about all our family; the best reading here is about persons and families, the life of whom is reflecting great movements and developments...

Soon after the above letter, my uncle has sent me a copy of his family chapter, in spite of my rejection of his description of me in the T&T article My sister and her sons: ... Last year he was accepted into Communist Party – »the

biggest moment in my life so far«... I do not like big words. Besides, there was no »big moment« at all, since after the Cominform's attack on Yugoslavia, all good students were invited to join the Party. I reacted somewhat angrily. The licentia poetica has its limits too. But he replied he didn't get my letter of April 5 and offered a kind of explanation if not an apology, since he was eager to get my comment on his Chapter XIII, My Family: ... Thank you for your letter of 14th of this month. Your reaction on T&T is of great interest for me. I wish you read the Chapter I wrote about our Family... month ago and now I do not know what is in it and have no time to read it again before sending it to you. It will be probably changed in no small measure; it partly depends on you, what you say, you know the family much better than I do. Of course I could write a huge book only about the family... I am writing a great book. I do hope it will be great in some other sense... »Biggest moment« was my way of putting how you felt. You are not responsible for that...

Uncle's interest in the family matters made me believe that he was writing a Family Saga but I was wrong: ... I shall be eager to get your suggestions about my chapter on our family. We are material for a book, but I believe I will not write it. We'll talk about this when I come. I don't know when this will be. My new book has become an immense task. The script will run to 1500 pages...

His following letters still urged me to write, reported about his book's progress, complained about people scrounging him for various goods, and kept repeating that he was very tired. Since he relied more on information by other relatives than on my realistic descriptions, I felt unable to analyze and comment on his optimistic family chapter, especially the paragraph on Ante's suicide.

¹ This paper was presented at the International Conference The 100th Anniversary of Zvonimir Šturm, held in Zagreb, 19-23 September 1998, organized by the Institute for Croatian Studies and History, University of Zagreb, and the Serbian Academy of Sciences and Arts.